

svoji boleštni muhavosti uničil vse, kar je bil dobil od pesnika ali pa nabral kasneje. S tem je namenoma preprečil možnost, da bi kdo z gradivom v roki dognal, koliko so bile Cankarjeve obdolžitve osnovane. Spričo takšne usode Kettejeve ostaline je mogel urednik pričujočega Zbranega dela razpolagati večinoma z že objavljenimi pesnikovimi deli, ki so izšla v Aškerčevih zbirkah in ki so raztresena po mnogih slovenskih dnevnikih, leposlovniki in knjigah. Kar je bilo neobjavljenega gradiva, ga je urednik našel izvečine v arhivu ljubljanske Zadruga, ki ga hrani ljubljanski mestni arhiv.

Prof. Koblar prikazuje vnovič Ketteja kot mladinskega pripovednika in pesnika, kot lirika, prevajalca, prozaika in kritika. Prvi dve panogi sta v glavnem zastopani že v Poezijah II., zadnje pa se tu prvokrat uvrščajo v Kettejevo knjigo. Tudi pesnikova korespondenca tvori važno sestavino Zbranega dela. Od tega, kar je imel urednik v razvidu, ni uporabil nekaterih kritik iz ljubljanske in novomeške Zadruga in burke Naši dijaki »zaradi površne oblike« (str. 321, 322). Pri urejevanju gradiva se je urednik odločil najprej za vsebinski in oblikovni vidik, potem pa še za kronološki, kolikor ga je zaradi skopih oporišč mogel dosledno upoštevati. Delitev lirike na oddelke Pesmi, Gazele, Soneti bi utegnila biti po zgledu ureditve Prešernovih Poezij že Kettejeva zamisel (str. 309), zato jo je po Aškercu obdržal tudi Koblar. V ostalem pa je urednik s pridom uporabil preizkušeno metodo znanstvenih izdaj leposlovja in opremil knjigo z literarnozgodovinskim uvodom in opombami.

Kaj prinaša pričujoče Zbrano delo glede na Aškerčevo drugo izdajo Kettejevih Poezij novega? Kronološko sodijo na prvo mesto odlomek in 3 pesmi (Slovenka uzór, Vetrnjakom - ljubcem, Za materjo), objavljene v Opombah na str. 322—325. To so prvi izpričani Kettejevi pesniški poizkusi iz l. 1891. Šestnajstletni pesnik je to leto priobčil 6 rahlih, začetniških pesmic v gimnazijskem listu Dijaška sloga, ki jim je predmet življenje in ljubezen. S tem odkritjem zavrača urednik Aškerčevo trditve, češ da so bili Kettejevi prvenci mladinske pesmi. Ker pa uvršča urednik pesem Za materjo, ki je sploh 1. objavljena Kettejeva pesem, sam med mladinske (str. 324), bi sodil, da Aškerčeve trditve le ni popolnoma izpodnesel; reči bi bilo morda treba, da je pesnik že v prvih znanih poskusih pisal pesmi o ljubezni in življenju, pa tudi pesmi za mladino.

Med mladinskimi spisi in pesmimi sta v Zbranem delu ponatisnjeni 2 delci: Pobožnost do Matere božje, čustvena zgodbica v prozi in verzih o ubogem Slavuju, ki ljubi Marijino soho in zaradi te ljubezni umrje, ter preprosta basen o dveh kužkih (Mufek in Pufek).

Pod skupni naslov Pesmi se na novo uvršča 23 del. Večina (15) jih je tu prvokrat objavljena. Ohranila so se predvsem v združnem arhivu in v pesnikovi beležnici, ki jo je polnil o počitnicah 1897. Najstarejša med njimi je parabola Starec in ptica iz l. 1893., začuda samozavestna programatična napoved novih pesniških slutenj z vodilno mislijo:

Čas hiti in ne odlaša,
staro izgubi veljavo,
kar je novo, to je pravo,
taka je usoda naša!

Po vsebini so te pesmi večidel resno-šaljive ljubezenske romance, ki pojo o minljivosti mlade lepote (Očitane, Vprašanje), o neuslišani ljubezni

(Dobro jutro), o hrepenenju (Dekličino premišljevanje, Pesem [str. 47]), o nezvestobi (Jaz sem pri hiši...) in o ljubavni sreči (Tam stoji križpoti..., Na mostu, Tam v mestecu...). O pesniškem poklicu govori še precej neizrazito Pevčeva usoda. Lahkotna igračka v slogu narodne pesmi je Hvala starega časa. Za v spominsko knjigo je bila napisana Kadar te pogledam... Na Aškerčevo epiko spominja balada Ribičeva hči, ohranjena le kot fragment. Najbolj dozorela med temi pa je pesem Misel moja, pusti me..., globoka osebna izpoved trpljenja iz časa, ko je pesnika življenje najbolj trlo. Značilno je, da je nekatere teh erotičnih pesmi sam označil za nezrele in jih črtal v svojih beležnicah. Med navedenimi pesmimi je z oblikovnega in slogovnega ozira zelo zanimiva Dobro jutro, ki je prva zložena v prostih ritmi in kjer uporablja pesnik čisto novo, dekadentsko metaforiko (zôr boža lice z rumenkastimi prsti). Med osmimi že objavljenimi pesmimi jih je 5 priložnostnih za v spominsko knjigo (Še nekaj voščilec, Vzor biti drugim, Pesem poje..., Pristrčna voščila... in Vsi listi...). To so ljubke prigodnice, pa tudi zrele, tehtne misli, vsajene naslovljencem v srce čisto po njihovem značaju. Izmed navedenih bi bilo treba zaradi doslednosti uvrstiti pesem Pristrčna voščila... (str. 94.) med gazele, ker je po obliki popolnoma podobna X. gazeli na str. 124. Četudi ni ne ta ne ona zložena po vzorcu perzijske gazele, ki je le razširjena perzijska štirivrstičnica »rubaj« z rimo aaxa, vendar predstavljata značilno kettejevsko variacijo te po Prešernu k nam presajene orientalske hvalnice. Posebno pozornost zasluži med navedenimi pesem Vsi listi... zaradi silo preciozne, originalne, mojstrsko izpeljane kitične oblike, glasovnega sozvočja in izvirne, slikovite metaforike, torej formalnih odlik, ki dajejo pesmi posebno vrednost, četudi je sicer le za v album napisana prigodnica. Na Gregorčiča je vsebinsko oprta Pesem poje...; zdi se mi pa, da zahteva smisel v prvih dveh stihih popravo ločil, če ne gre le za tiskovno pomoto (Pesem poje: po višavah pase ovce mlad pastir..., ne pa Pesem poje po višavah, pase ovce mlad pastir...). Od ostalih treh (Romarski berač, Čemerem grem iz mesta..., Prekrasni trg) je pomembna zlasti prva kot zelo uspel zgled za Kettejevo objektivno poezijo, edino njegovo pesem, ki zazveni morda nekoliko socialno. Glede kronološke razvrstitve bi kljub Cankarjevemu podatku (Zbr. spisi III, 306) predlagal, naj se postavijo Štefanijine pesmi (Ah zapojte..., Zaprta so njena okenca, Meglica vso vas že pokrivala je... in V samotah) pred Josipinine pesmi (Zimska romanca, Zašlo je žarko sonce..., Romanca in Želje idealistove), ker menim, da so le-te mlajše. Oporo za to vidim 1. v vsebini (elementarnejše ljubezensko doživetje), 2. v tem, da je pesnik bral zadnjo od Štefanijinih pesmi na sestanku novomeške Zadruga dne 5. XI. 1896, Josipinine pa kasneje (22. XI. 1896 in 28. III. 1897) in 3. še v tem, da je po mojem zajeta v pesem Zašlo je žarko sonce... novomeška pokrajina. Josipinine pesmi potemtakem niso nastale v Ljubljani, kakor pravi Cankar, ampak v Novem mestu, ker so zložene prejkone vse na čast isti Pepinici ali »gospici Pepinki«, omenjeni na dopisnici in v pismu Cankarju z dne 1. I. 1898 (str. 289, 292) in v Opombah na str. 350, imenoma pa tudi v že omenjeni gazeli z začetkom Pristrčna voščila, zloženi za god sv. Jožefa 1898. (str. 94). — Na splošno je treba ugotoviti, da je med na novo uvrščenimi pesmimi tega oddelka večina takih, ki lepo osvetljujejo pesnikovo umetniško rast, tri izmed njih pa sodijo gotovo med najboljša in najznačilnejša Kettejeva dela (Misel moja..., Vsi

listi... in Romarski berač). Ni mi pa jasno, zakaj je urednik izpustil pesmico Poljubi, ki jo je objavil Aškerc v Poezijah II, str. 53. Uvrstitvi Zalostinke (str. 26) med mladinske pesmi prav tako ni mogoče ugovarjati, kakor tudi ne uvrstitvi med Pesmi, kakor je to storil Aškerc v Poezijah II (str. 87).

Prva med Gazelami (Novejšim poetom) je ponatis. To je imenitna satira na epigonski Cimpermanov, Funtkov in Medvedov formalizem in sodi gotovo med najboljše slovenske literarne zabavljice. Druga (Ljudevit) je vsebinsko manj izrazita, po obliki pa gotovo ne sodi med gazele, ker razvrstitev rim ne ustreza gazeli (a b a b c c c c d e d e f f itd.), nima niti refrena in je predolga. Po novi časovni razvrstitvi gazel je prišla na 4. mesto nekdanja VII. (Le sme j se...), to je tista, ki je bila kriva, da se je potočil Cankarju žolč v pero, ker jo je šel Aškerc v Poezijah I. popravljat zaradi decentnosti s tem, da je izpustil nedolžni refrenček: Jaz bom pop!

Zbirka Kettejevih sonetov — vsega jih je 16 in 8 ciklov s 46 soneti — se je povečala z 1 novim in 2 ponatisoma. Grenkosti žitja so prvi njegov izpričani sonet iz l. 1893, napisan za v spominsko knjigo z akrostihido naslovljenki. Prav tako je ponatis A tebi poet..., ki izraža globoko pesnikovo pojmovanje njegovega umetniškega poslanstva. Zlasti zaključek je fino priostren z izvirno primerom:

Kako boš videl visoko zvezdico
skoz steklo prozorno, a z motno zenico...

Po smislu se lepo dopolnjuje z vsebino pisma Jos. Murnu (9. II. 1899, str. 302) in se gotovo pravilno uvršča med zadnje Kettejeve sonete. V oblikovnem pogledu pa je ta sonet eden izmed najbolj individualno zgrajenih, torej najbolj oddaljen od klasične sheme Prešernovih in Stritarjevih sonetov. Stihi namreč niso enajsterci, pač pa štejejo po 9 in 12 zlogov. Ti števili se natanko skladata z razvrstitvijo vseskozi ženskih rim (a in c — 9 zlogov, b in č — 12 zlogov), ki je a b a b / a b a b / c c c / c c c. Nič manj samostojen ni ritmični ustroj stihov: prva stopica je vselej jambaska, potem sledé v 9-zložnem stihu 2, v 12-zložnem pa trije anapesti, tem pa nadštevilni zlog: \cup —/ $\cup\cup$ —/ $\cup\cup$ —/ \cup ali \cup —/ $\cup\cup$ —/ $\cup\cup$ —/ $\cup\cup$ —/ \cup . Ob tem zgledu vidimo, da vlada kljub odklonu od klasične oblike v Kettejevem sonetu vendarle nova, a stroga zakonitost, ki temelji na finem pesnikovem čutu za ritem in muziko stiha. Tudi o Kettejevem sonetu velja isto ko o njegovih gazelah: ti dve stalni obliki je pesnik spoznal pri Prešernu in gradil spočetka svoje natanko po klasičnem vzorcu, pozneje pa je iskal in našel mimo te klasične sheme čisto nove oblikovne varijante. Prvikrat je objavljen v tej izdaji sonet Tantal trpi strašne bolečine..., ohranjen v zadružnem zapisniku iz l. 1893., torej kronološko drugi izpričani Kettejev sonet. V njem vzporeja svoje hrepenenje po dragi s Tantalovimi mukami. Oblika je klasična, le 1. stih 2. tercete je za en zlog predolg. — Kakor povzemamo iz popravkov na str. LVI, se je moral urednik na osnovi pesnikovega pisma prijatelju Fr. Stamcerju z dne 27. VII. 1898 odločiti za nov kronološki red sonetov, in sicer tako, da naj sledijo sonetu Prej dražil sem prijatelja... (str. 137) sonetni ciklus Spomini, ki je zdaj zadnji, potem pa bi moral biti vrstni red takle: Adrija, Moj Bog, Slovo, Tihe noči, Črne noči in nato kot poslednji ciklus Izprehod. Škoda, da ni bilo več mogoče med tiskom pravilno razvrstiti sonete!

V Zbrano delo je urednik dalje uvrstil 14 prevodov, ki so bili vsi, mimo dveh, že objavljeni: Češka in Moravska narodna že v Poezijah II, 4 v

Veselovi Ruski antologiji, 4 v KCM in 1 v LZ. Nova sta prevod iz Horaca in iz Goethejevega Fausta. Najbolj so zastopani v prevodih ruski pesniki (Krylov, Puškin, Lermontov, Koljcov in Batjuškin), ker se je Kette z največjo ljubeznijo poglobljal v študij ruske poezije. Njih vrednost bi bilo treba oceniti po primerjavi z izvirniki, lahko pa se reče o njih, da so polni Kettejevega blagoglasja.

Prav je, da smo v Zbranem delu dobili pred oči tudi Kettejevo prozo, namreč 9 črtic, le-te so bile že vse objavljene, in 4 kritike, ki so razen zadnje vse prvokrat natisnjene. Poročila pravijo, da je bilo leposlovne proze v pesnikovi zapuščini mnogo več, a se je izgubila, celo osnutek obširnega romana in daljša novela se omenjata. Avtobiografskega značaja sta O smrti očetovi, mestoma naturalistično podan, pretresljiv spomin na svidenje z mrtvim očetom, in precej medla črtica Zakaj in kako sem zagovarjal strup staremu Šmonci. Zlasti značilna je Pravljičica o potresu: proza se prepleta s stih, kakor se prepleta realno življenje s pravljničnim svetom. Prizor iz narave Ob Savi je poetična podobica posavske pokrajine in njenih ljudi z rahlo disharmonijo ob zaključku. Tivolska zgodba Dežnik in sončnik je duhovit, veder feljton. Edini spis v dramatični obliki je šaljivo napisan dialog Vino in voda. Iz Zimske romance veje topla domačnost malomeščanskega življenja, ki poteka enakomerno v gostilniškem ozračju ob razgovorih o mladih zaljubljenih časih. Na ljudskem izročilu je zgrajena šala Ribničan v pekl, napisana pa je tako kleno ko katera izmed njegovih klasičnih mladinskih pravljic. Glede Kettejeve leposlovne proze v splošnem velja urednikova sodba, ki pravi, da proza ni bila Kettejevo mojstrstvo, a da se tudi v njej kaže mnogostranost in okretnost oblikovanja in da je tudi tu pesnik duhovito iskal nove poti, kjer bi se organsko prepletali poezija in proza. Videti je, da te proze ni pisal epik, pač pa izrazit lirik. — Kettejeve kritike so predvsem važne za razumevanje pesnikovih nazorov o poeziji, kažejo pa tudi ostrega miselnega razčlenjevalca in dobrega literarnega pedagoga, skratka za tista leta široko razgledanega pesnika, ki je znal najprej vzgojiti sebe, da je potem lahko vzgajal druge. Kot blesteč stilist, oster mislec in duhovit kramljač bi se bil utegnil razviti v izvrstnega slovenskega esejista.

Zbrano delo zaključuje 18 oz. 19 pesnikovih pisem Cankarju, Župančiču, Murnu, J. Valenčiču, Fr. Stamcarju in Fr. Šešku. Eno najtehtnejših je po nesreči tu izpadlo in je zato objavljeno v Opombah k uvodu (str. LII, LIII). Ta korespondenca je prevažno dopolnilo Kettejevega dela, ker je literarnemu zgodovinarju zlat ključ do mnogih ugank pesnikovega zunanega, predvsem pa notranjega življenja. Nanjo je urednik oprl prenekatero ugotovitev v svojem Uvodu in Opombah.

To prinašajo torej Kettejevi Zbrani spisi novega. Glede na Aškerčevo izdajo Poezij iz l. 1907. je pričujoča knjiga bogatejša za 73 del ali skoro tretjino, od te pa jih je spet nekako tretjina prvič objavljena. Že samo iz te ugotovitve sledi, kako potrebna je bila nova izdaja in koliko iskanja, zbiranja in poglobljanja je čakalo urednika. Možno je, da se bo kdaj še našlo kako Kettejevo delo, ki bo sodilo v Zbrane spise, vendar težko, da bi najdba bistveno vplivala na pesnikovo podobo, kakor jo je dognal prof. Koblar s to izdajo.

Nujno znanstveno dopolnilo Kettejevemu delu samemu pa so urednikov uvod in kritične opombe. Uvod obsega 40 strani in je pisan vseskozi lepo, jasno, stvarno in zanesljivo. Najprej nam urednik naslika okolje, ki je v

njem rasla Kettejeva generacija. Gre za dobo odločilnih bojov za svetovno-nazorsko, politično in kulturno ločitev dveh taborov, ki mu je pripadala naša meščanska inteligenca. Ti boji so začrtali usodno sled v pesnikovo študentovsko življenje, ki je potekalo večidel v ozračju Ljubljane, Novega mesta in Trsta. Idilična detinska leta so mu prekmalu minila ob skrbnem in vedrem očetovem vodstvu na kraški zemlji. Tragično se jame to mlado življenje zapletati po zgodnji očetovi smrti. Bolj ko zori v njem umetnik, bolj mrke so perspektive za bodočnost. Vprašanje vsakdanjega kruha je povezano z odločno voljo pobožnjaškega strica, ki sili nečaka v duhovski stan. Hrepenenje po svobodi in globoka narodna zavest mu po zaslugi zelotskih ovaduhov nakopljeta konflikt s šolsko oblastjo. Polom v 6. šoli zaradi ljubavnega pisemca ga požene v bohemstvo, ki se mu z velikim samozatajevanjem iztrga, da formalno zaključi šolsko izobrazbo. Srce ga vleče za tovariši na dunajsko univerzo, a neizprosna usoda ga pahne v vojake. Za ceno ljubega zdravja se sicer reši vojaške suknje, toda to 23 letno življenje je že zapisano smrti. Dober mesec bedno usiha v cukrarniškem ozračju jetike, pomanjkanja in osamelosti, dokler ne ugasne 26. IV. 1899. Ta smrt je bila zares, kakor pravi pomenljivo Ivan Cankar, »veriga brutalnih in trapastih naključij« (Zbr. spisi, XV. 101). Le globoka, pravno zdrava, možata narava je mogla v tem strašnem boju za obstanek razviti genialne pesniške sposobnosti in se rešiti v višje življenje.

Po takšni podobi pesnikovega vnanjega življenja riše urednik duševni pesnikov obraz. Njega bistvene črte naj bi bile skromnost, ponižnost, živahnost, življenjska zrelost in širina, globoka čustvenost in čisti idealizem. Kot tragiko pesnikovega življenja naglaša urednik močno narodno zavest, ki ga je silila, da se je zaradi nje eksponiral s pamfletom zoper škofa Missio. Uredniku dela veliko čast znanstvena objektivnost, ki z njo razčlenja slovenske kulturne razmere 90ih let, dobe, ki jo je borbeno razgibal dr. Mahnič, ideolog rimsko usmerjenega klerikalizma pri nas. Nasprotja, ki jih je izzival v javnem življenju dr. Mahnič, so zajela tudi nazorsko različno opredeljene srednješolce in niso ostala za Ketteja brez posledic. Vendar le-te niso bile tako usodne, kakor jih je tendenčno prikazal Aškerc, ker je odkril urednik gradivo, ki na novo osvetljuje Kettejevo odpustitev iz ljubljanske gimnazije. Tačas je bil Kette že ves v poeziji. Kot član in odbornik ljubljanske Zadruge je poleg Cankarja gotovo največja pesniška in kritična avtoriteta. V potresnem in naslednjem letu živi pod močnim Cankarjevim vplivom; s tovarišem deli isto usodo negotovosti, pomanjkanja in se predaja nekakšni »čudni mistiki«. Odhod v Novo mesto jeseni 1896. pomeni zanj rešitev, ker se življenjsko spet znajde in ker ima priliko, da se zbere in išče lastne umetniške poti. V tem času doživi najgloblji ljubezenski pretres ob srečanju z Angelo Smolovo (ne morda Smolétovo — pisava v faksimilu se naslanja na dialektično obliko Smóletova ali Smólatova). To doživetje ga vznemirja vse do smrti. Po maturi prebije zadnje, na videz brezskrbne, a pesniško silno plodne počitnice doma na Krasu, potem pa leže nanj mora triletne vojaške dolžnosti, ki se ji izvije po nekaj mesecih bolan na smrt, četudi do zadnjega optimistično verujoč v ozdravljenje. Prezračilna je njegova zadnja volja, naj postane Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju dedič vsega njegovega imetja, tistega, ki so mu ga v zadnjih tednih — na pobudo tovariša Bojana Drenika — zbrali dobri ljudje in ki bo ostalo od poravnave pogrebnih stroškov, pa še tistega, ki ga bo vrgla postumna izdaja Poezij. Zares gesta pravega tovarštva, ki jo je mogel napraviti le do dna razočarani in še preko groba zvesti idealist!

Na zadnjih 10 straneh uvoda razvija urednik Kettejevo pesniško rast in ugotavlja, da je bilo središče njegovega notranjega življenja lastna vzgoja in poezija. Prepričevalno govori pesnikovo delo samo, da ga je oblikoval mlad človek, ki se siloma trga od tradicije, ki zavestno išče novega in ki hoče brezpogojno služiti resnici. To stremljenje se pokaže pri Ketteju gotovo prej in v večji meri ko pri njegovih vrstnikih. Lasten pesniški izraz išče ob študiju Prešerna, Aškerca, svetovnih pesnikov, zlasti pa narodne poezije. Značilno je, da se je mogel — kolikor se da ugotoviti njegova slovstvena vzgoja — poglobiti od sodobnikov le v Verlaina, nemških neoromantikov, dekadentov in simbolistov, ki so v tisti dobi močno vplivali na Cankarja in Župančiča, pa sploh poznal ni. Tako išče osamel v provincialnem mestecu ob Krki poezije v slovenski narodni pesmi, v domači zemlji, v naravi in v lastnem, močno potenciranem doživljanju. Kot pesnik razpoloženja se nezavestno bliža novostrujarjem, četudi se hoté upira modnim novotarijam, ki jih ta čas uvaja pri nas najbolj Cankar. Neopazno se sprošča tudi njegova oblika. Tako je Kette prvi znanilec slovenskega impresionizma, ki upodablja pokrajino v žaru lastnega temperamenta. Dalje je značilen zanj realizem, tu pa tam celo naturalizem. Najbolj ubrana je njegova ljubavna pesem, ki je zdaj polna igrivosti in vedrine, zdaj melanholije in slednjič odpovedi. Najbolj osebna pa je tista Kettejeva pesem, ki z vedrimi podobami prikriva bridkost njegovega življenja. Do trenutka, ko pesnik omahne, ga žene nepotešeno umetniško iskanje in hotenje, da bi ustvaril Slovencem nekaj močnega in trajnega. Francé Koblar zaključuje uvod z bridko ugotovitvijo, da je bila zbirka tega najbolj urejenega pesnika naše moderne, torej najbolj zrela knjiga, že pripravljena, a je izid preprečila smrt prav v času, ko sta izšli Cankarjeva Erotika in Župančičeva Čaša opojnosti, prvi znanilki novega časa.

Kakor vzdrži to, kar je napisal urednik v uvodu, najstrožjo znanstveno kritiko, bi si človek vendarle vroče želel, da bi nam nadrobneje prikazal pesnikov umetniški razvoj. Ob ugotovljeni kronologiji in drugih dragocenih podatkih, ki jih knjiga vsebuje, bi se gotovo dala dognati natančnejša opredelitev njegovega dela v času, ko je rasel pod neposrednim Cankarjevim vplivom in v zvezi z vrstniki, in potem, ko se je razvijal v samoti veliko bolj iz sebe. Rad bi iz tega uvoda povzel, kakšen je bil njegov odnos do starih, do urednikov, zlasti do Aškerca, do novostrujarskih naturalistov, kaj ga družijo z moderno, kaj loči od nje, dalje kako je z njegovim odnosom do Heinricha Heineja, kakšen je bil njegov vpliv na sodobnike in kasnejši rod, n. pr. na Sr. Kosovela itd. Podčrtal bi dalje Kettejev izredno strogi avtokritizem, ker sodim, da je to, kar je pesnik sam poslal uredništvom v objavo, njegovo najbolj umetniško zrelo delo, medtem ko je večino ostalega neobjavljenega gradiva imel sam za nezrelo. Značilno je namreč, da se je upiral misli, da bi si lajšal bedo s honorarji za manj kvalitetno literarno blago. Silo poučna bi bila dalje vsebinska analiza njegovih najznačilnejših pesmi. Povsem pogrešam poglavje, ki bi osvetlilo oblikovno in jezikovno plat, zlasti pa še vprašanje njegovega pesniškega izraza.

Oblikovna analiza Kettejevih pesmi bi dala na moč zanimive rezultate. Pokazala bi n. pr. izredno oblikovno raznolikost, saj se vrstijo najrazličnejše kitične oblike in prosti ritmi večinoma padajoče mere s stalnimi oblikami. Iz tega bi se dalo izvajati, kako individualno je pesnik oblikoval vsako umetnino in iskal čim večje skladnosti med vsebino in obliko. Posebno pozornost bi zaslužil Kettejev sonet. Mimo 4 klasičnih, to je enajsterskih sonetov, nahajamo med ostalimi naravnost neverjetno iznajdljivost v variiranju sonetne oblike, ki nima nič skupnega s francoskim sonetom licentieux, kjer se menjavajo

enajsterci z aleksandrinci, krepke rime s šibkimi. Kette uporablja silo pogosto 10 zložni jambski stih z moško rimo. Včasih zadenemo celo na pojoči (tekoči) stik. Vseskozi desetzložno vrstico uporablja v 3 sonetih (Na otčevem grobu, Moj Bog II in Izprehod V). V 52 sonetih se enajsterec prepleta z jambskim desetercem, v 2 sonetih se pridružuje enajstercu in desetercu še aleksandrinec (Izprehod I in III), 1 sonet (A tebi poet) pa je sestavljen, kakor smo videli, iz devetercev in aleksandrincev. Popolnoma oblikovno skladni so le 4 pari sonetov (Tantal in Zastonj, Adrija II in VII, Slovo V in Izprehod II ter Moj Bog VIII in Spomini IV). Od 62 sonetov ni nič manj ko 58 različnih oblikovnih tipov! Tako je pesnik praviloma oblikoval vsak sonet čisto individualno mimo vseh tistih predpisov, ki so jih tako dosledno upoštevali zlasti nemški in slovanski romantiki, med njimi tudi naš Prešeren. Ta ugotovitev je praktično potrdilo Kettejevih razmišljanj o pesniški obliki, ki jih poznamo iz Protikritike na kritiko člana Peterlina (Zbr. delo, str. 257 i. d.). Popolna svoboda pesniške oblike, ki se prilega subjektivnemu doživljanju, je preznačilna za Kettejevo poezijo in gotovo ena najbolj vidnih črt Kettejevega neoromantičnega modernizma.

Dragoceno znanstveno gradivo je zbrano na 44 straneh Opomb in na 10 straneh Opomb k uvodu. Kar je mogel urednik dognati z vestnim iskanjem in zbiranjem, je nakopičeno v teh komentarjih. Veliko več se pač ne bo moglo menda nikdar najti. Poleg poročila o nastanku Aškerčevih izdaj in o polemiki ob izidu Poezij I vsebujejo opombe razne inačice k posameznim pesmim, podatke o prvih objavah in drugo znanstveno gradivo. Marsikatera stran opozarja bralca, koliko Kettejevih reči je šlo zaradi površnosti pesnikovih sodobnikov v izgubo. V opombah pa pogrešam urednikovega poročila, kako je prirejal besedilo za tisk: ali in koliko ga je jezikovno spreminjal in spravil v sklad z današnjim pravopisom. Dalje sem pri iskanju novosti večkrat naletel, da je izpadel navedek, da je bilo to in to delo že natisnjeno. Tako je treba pristaviti k opombi o Čebelici in čmrlju Poezije II., 25, k opombi o Žalostinki Poezije II., 87, k opombi o Oslu in petelinu Poezije II., 25 (vse na str. 326), k opombi o V katedrali Poezije II., 101 (str. 328), o Ptičku Poezije I., 45; II., 70, o Zimski idili Poezije I., 73; II., 100 (oboje na str. 332), k opombi o Vsi listi pa, da je objavil pesem dr. A. Turk v LZ 1933, 188/9 (str. 337).

Škoda, da ima knjiga precej tiskovnih napak. Med Kettejevim besedilom in v uvodu so redkejšje. Ni prav, da je urednik popravil stare pravopisne ter narečne oblike po novem pravopisu tam, kjer se je zaradi takih popravkov podrla rima. Tako je n. pr. popravil na str. 127 v sonetu Grenkosti žitja (5. vrstica) v ponuja narečno obliko ponuje, ki se rima s tuje, neguje in varuje, v predzadnji vrstici IV. soneta Moj Bog besedo trenotki v trenutki, četudi se beseda ujema s krotki (str. 145) (zaradi doslednosti bi potem moralo v isti pesmi stati v desetem stihu tudi trenotek), prav tako bi na str. 147 (Moj Bog VIII, 5. vrstica) moralo stati ...jedna, jedna ne ...ena, ena, ker se besedi rimata z vredna. Hujše tiskovne napake so dalje na str. XLIX: 1988 nam. 1899, na str. 321: 1846 nam. 1896, str. 337: 59. nam. 95, str. 341: 1893 nam. 1933. Še bolj nerodne pa so tiste, ki so se vrinile na str. LVI med popravke same (Nekaj popravkov k Zbranemu delu): Sprehod nam. Izprehod (kakor na str. 153 in v kazalu), str. 314 nam. 309, str. 321 nam. 322, str. 331 nam. 352 in str. 348 nam. 349. Vse te pomanjkljivosti bo v novi izdaji treba popraviti. Dobro bi bilo, ko bi pri tisti priliki dodali knjigi tudi posebno kazalo z začetki Kettejevih pesmi, ker jih je v izvirniku mnogo brez naslova, so pa tudi po dve z istim naslovom.

Knjiga, ki jo je založila Nova založba v Ljubljani, je opremljena z okusom. Platnice je narisal akad. slikar Slavko Pengov, pesnikovo podobo pa v fini portretni tehniki z rdečo kredo akad. slikar Božidar Jakac. Dodana je še reprodukcija lista iz pesnikovega zapisknika l. 1897.

Kettejevo Zbrano delo v redakciji prof. Francéta Koblarja je torej važna pridobitev v vrsti celotnih izdaj slovenskih besednih umetnikov. Od strani do strani te knjige sledimo samosvoji umetniški poti Kettejeve genialnosti, dokler je slednjič brutalno ne pretrga usoda tam, kjer se jame vzpenjati v najstrmejše klance proti sončnemu vrhu. Več ko je v teh pojočih stihih fantovske prešernosti, neugnane življenjske moči in optimizma, bolj ko se v njih odstirajo pogledi v globine človeškega srca, huje boli človeka zavest, da je pogoltnil grob s Kettejem enega najdarovitejših slovenskih pesnikov.

Alfonz Gspan

LJUBLJANA. Besedilo priredil in uredil celoto Francè Stelè. Izdal Tujsko prometni svet mestne občine ljubljanske. Ljubljana, 1940. — Že dolgo se je čutila potreba po reprezentativni ilustrirani izdaji, ki naj bi domačinom in tujcem pokazala z besedo in sliko pravi obraz Ljubljane. Drugod po svetu mesta sama skrbe za to, da izdajajo take albume v kar najlepši in najpopolnejši obliki. Tudi ponekod v Jugoslaviji poznamo primere, ki bi nam mogli služiti za vzgled. Tako je na primer splitska občina naročila slikarju Kirinu, da je izdelal zbirko grafičnih listov, ki kažejo najznamenitejše in najznačilnejše splitske vedute.

Tudi v Ljubljani se je končno uresničila zamisel takega albuma. Ljubljanska občina ga je izdala v prav lepi opremi: ima poleg uvodnih člankov zbirko 64 fotografskih posnetkov v reprodukciji. Dasi mora vsak dober Ljubljančan pozdraviti izid takega dela, bo malce razočaran ob tej izdaji. Ne bo mu namreč popolnoma jasno, kakšnemu namenu naj služi in zakaj je bilo treba ravno občine, da ga je založila, ko bi bil to sleherni količkaj prizadeven zaseben založnik lahko prav tako dobro, če ne bolje opravil. Izdanje namreč že po svojem izboru in reprodukcijski tehniki ni niti dovolj reprezentativno, s stališča turizma premalo zanimivo, a zgolj umetnostno zgodovinsko spet ne dovolj izčrpno.

Za uvod je profesor Francè Stelè napisal šest člankov, ki so: Lega, Zgodovina, Obličje, Kulturni obraz, Umetnostno središče in za sklep Pečat naše usode. Naravno je, da je izmed teh najboljši umetnostno zgodovinski del, zlasti oris urbanističnega razvoja mesta in pa prerez zgodovine umetnostnega snovanja v Ljubljani. Izmed Stelétovih ugotovitev je bistvenega pomena njegova delitev ljubljanskega stavbinskega razvoja v tri obdobja: v gotsko, baročno in Plečnikovo. Tudi posamezne teh dob podaja z veliko nazornostjo in prepričevalnostjo. Pravilni so tudi njegovi zaključki o povezanosti obdobj in o dolžnosti, da je v prihodnje treba zidati samo na temeljih organsko zraslega, da se ohrani, kar se je vrednega rešilo iz davnine in z njim novo spojiti v skladno celoto. Marsikaj se je od potresa grešilo proti temu načelu, zato so potrebna temeljita popravila, kolikor so še mogoča. Prav tod je Plečnik storil izredno mnogo koristnega in pokazal svoj tenki čut za ohranitev starih umetnostnih vrednot, katere je znal organsko povezati s sodobnimi ideali. Vseh napak popotresne stavbarske dobe pa ni mogel popraviti in čaka še marsikatera na mojstra. Tudi za celotno povojno, pogostoma prav revno stavbarstvo, še bolj pa za v marsičem pomanjkljivo urbanistično izgraditev Ljubljane nima zaslug niti ne nosi krivde Plečnik sam. Preveč je bilo sodelujočih in premalo smisla na vodilnih mestih, da bi se